

16709

Ամենայն հարկով

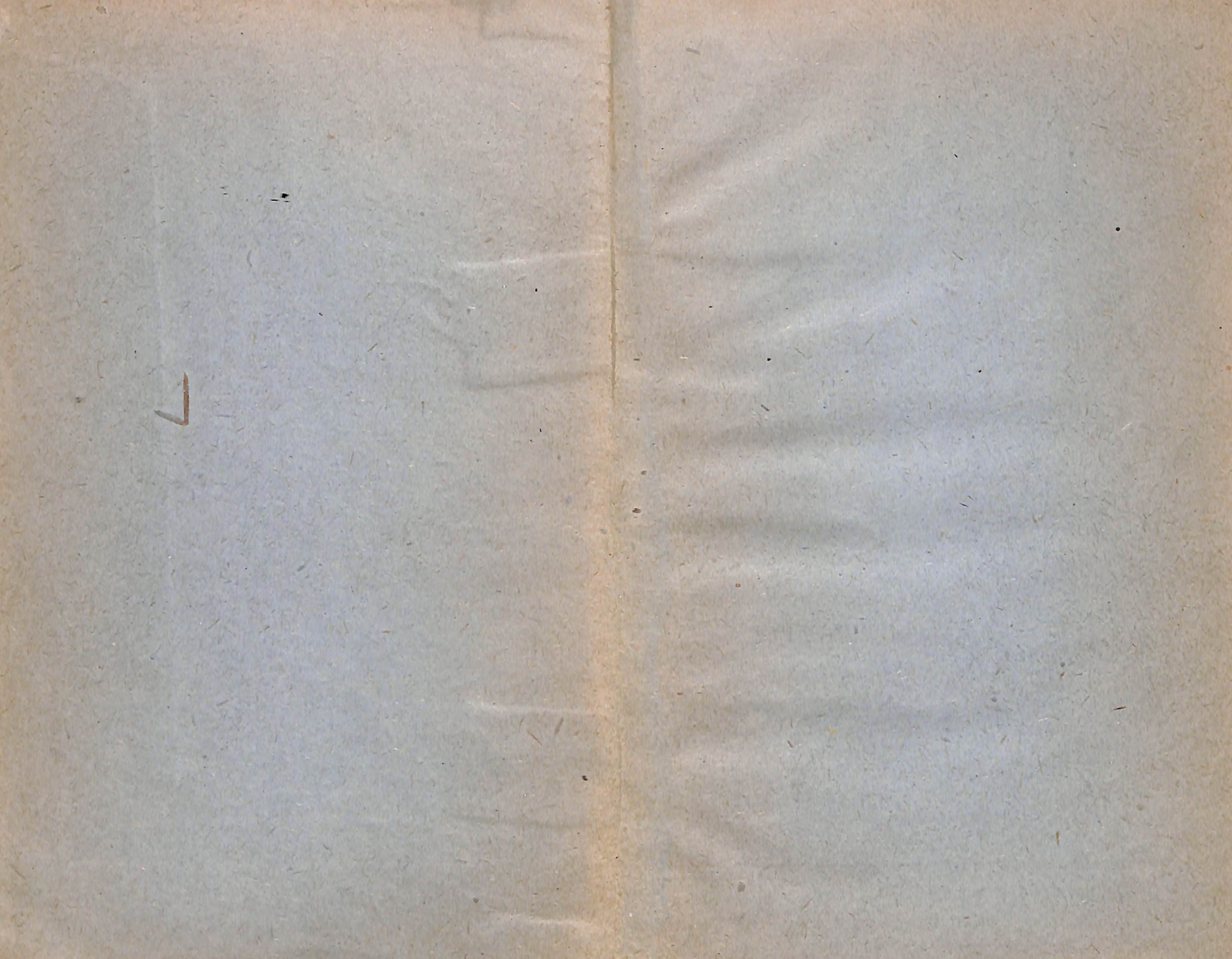
Բարեկամաց Գործարար

Հարկ-Գործարար

891.99

U-21

1882

891.542-1

Ս-261

Կ. ՍԱՌԿԱԹԵԱՆԻ

ԻՆՆԵՍՏԵՂՆՈՒԹԻՒՆԻՆԻՐ.

Ի ՆՈՐ ՆԱԹԻՋԵՒՆՆ

Տղարան Աերովրէի Յարու թեան.

1882

W 730

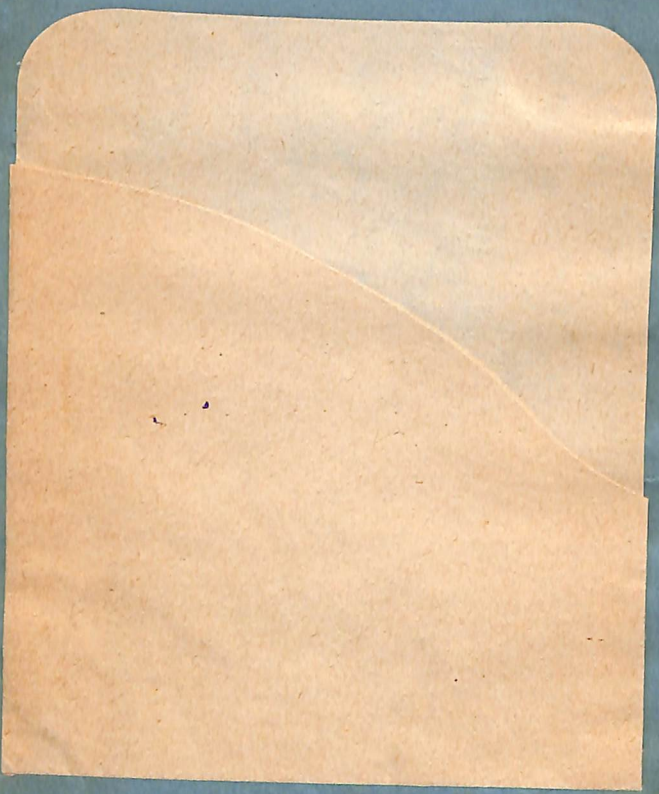
891.99
U-21
W

138

4. ՍԱՌԿԱԹԵԱՆԻ

ԲԱՆԵՍԱՏԵԳՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ:

1001
3619

3697

ԲԱՐԵՐԱՐ ԵՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼ — ՀՕՐ,

ԳԼԱՊԱՐ ՄԱՐԿԱՍԻԱՆ ՓՈԳՈՎԵԱՆՑԻ,

ՕՐՀՆԵՍԱԼ ՑԻՇԱՑԱԳԻՆ

ՆՈՒԻՐՈՒՄԷ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՆԵՆՏՆԱԿԱԼ:

2003

Дозв. Пенз. С.-Петербургъ, 12 Мая 1882 г.

Տպարանը Սերգիևի Յարուժիկեանի և Նոր Նախիջևանի:

Յ Ա Ռ Ա Չ Ա Ր Ա Ն .

Նուիրելով բանաստեղծութիւնքս ընթերցանէր հայ
հասարակութեանը, ևս խոստովանում եմ նոցա միջե
թերութիւնները, մանաւանդ լեզուադիտական կող
մանէ: Բայց այդ թերութեանցը ստեն մի փոքր ի շատէ
բարեմիտ ընթերցող ներողամիտ պիտի լինի, թէ որ ի նկատի
ունենայ այն հանգամանքը, որ ևս մեր աշխարհագրաւ լե
զուն բոլորովն ինքնուրոյն կերպով սովորել եմ, կարգաբով
„Սշակ“, „Փորձ“ և այլ պարբերական հրատարակու
թիւնք և զրքեր: Պարզ ասեմ. ևս հայերէն սովորել եմ
Սոսիւտա Վազարեան Ճեմարանում, ուր միայն հինգ
դասատուն անցիլ եմ և օկարութեանս պատճառաւ բախ
տաւորութիւն ունեցած չեմ այնպէղ աւարտել, ուսմանս
ընթացքը: Եւր հինգ տարին գործածել եմ միայն դրաբաւ
սովորելու (վերոյիշեալ ճեմարանում աշխարհագրաւ չեն
սովորեցնում): այն էլ կրիւ տարի, առաջին և երկրորդ
դասասաններում, այնպիսի ուսուցիչ եմ ունեցել, որից
փոխանակ բան սովորելու, միշտ յանդիմանութիւններ եմ
լսել և միայն այն պատճառաւ, որ Նոր Նախիջևանցի եմ,
որովհետև յարգոյ ուսուցիչս Նոր Նախիջևանցիներուն
ատուակը: Եւր յանդիմանութիւնքը միայն այն ժամա
նակ վերջացան, երբ փոխվեցայ կրթող դասատուն, ուր
հայոց լեզուն ուսուցանումէ Պ. Ս. Շահազիզեանը:

Այս վերջեր միշտ խմացել է և այժմ ևս խմանում է զնահատել աշակերտի գիտութիւնը և աշխատասիրութիւնը: Սորա մօտ սովորել եմ մնացեալ երեք տարին: Սա իւր դեղեցիկ դեղեցիկ բացասութիւններով ու մեկնութիւններով, հացոց լեզուի քերականական ձևերը և դարձուածները ուրիշ լեզուներու ձևերի և դարձուածների հետ համեմատելով՝ այնպէս զրաւեց իմ ուշադրութիւնը, որ ես վճռեցի լաւ ուսանել իմ մայրենի լեզուն և կարճ ժամանակից յետոյ՝ ողջ ճեմարանում ամենայնաջադէմ աշակերտներից մինը դարձայ. բայց ախտոս, որ բոլոր սովորածս զրաբառ էր, թէև զրաբառ և աշխարհաբառ մայր ու որդի են:

Այս սիրելի ուսուցչես միայն երկու բանաստեղծութիւն ցոյց եմ տուել, «Ի մահ Օ. Մ.» և «Ի մահ Աղեքսանդրի Յ.» և ստացել եմ խրատոյց և բաժախտութիւն: Այժմ սուրբ պարտականութիւն եմ համարում հրապարակապէս յայտնել նորան իմ խորին շնորհակալութիւնը և յարգանքը: Բանաստեղծութեանցս մի բանիսը, որոց մեծ մասը գրել եմ ճեմարանում, պէտք է յայտնի ընին «Փարոս» ի ընթերցողներին:

Առ հասարակ բոլոր բանաստեղծութիւններիս նիւթը առած է իրական կեանքից և նոցա մէջ ոչինչ երևակայական չկայ: Այն կոյսերը, որոց մասին խօսում եմ սիրոյ երգերիս մէջ, բոլորը ողջ են և գուցէ կարգան այս տողերս:

Իսկ ինչ որ վերաբերվում է կեդիաներիս, նոցանով ընթերցողը կարող է շատ լաւ ծանօթանալ հոգւոյս այլ և այլ ժամանակուայ տրամադրութեան հետ: Նոքա արտայայտում են իմ ներքին աշխարհը: «Ողբում է հոգիս:

Մօտ է փոթորիկ «, «Մանկութիւն «, «Յուսահատութիւն « և այլք ինձ համար մեծ նշանակութիւն ունին, որովհետե բացայայտում են հոգւոյս ախտը տրամադրութիւնը և յիշեցնում են ինձ մի քանի չարաբաստիկ անցքեր:

Այժմ մնում է խօսել միայն թարգմանական բանաստեղծութեանցս մասին: Այս այսուկ պարտաւոր եմ խոստովանել, որ դեռ պատրաստ չեմ Շիլլեր և Վեյթի թարգմանելու և արած թարգմանութիւնքս թերի են. բայց որովհետե Բողբ բանաստեղծութիւնքս ժողովուած են այս գրքոյիս մէջ — ես չկամեցայ որ սքրա բացառութիւն կազմեն: Այս ուրախ եմ սուսուել ընտիր թարգմանածները տեսնել. բայց քանի որ չկան այդպիսիքը, սքրա չեն կարող սիրով չընդունուիլ:

Գիտեմ, այս գրքոյիս կարդացած չկարդացած՝ շատերը, ո՛վ գիտէ, ի՛նչ հասկացողութիւն պիտի կազմեն իմ վերայ, պիտի բամբասեն (որ ա՛խ, շայաստան, շայաստան, չեմ ասել), մինչև անդամ ծաղրեն ինձ. բայց ես չեմ կարող մոռանալ և այն, որ կ'գտնուին մի քանի անձինք, որոնք իմ զրուածքը ըստ արժանւոյն կ'զնահատեն: Այդ մի քանիսը ինձ աւելի միջնարդն, քան շատերը յուսահատեցնում: Պէտք չէ մոռանալ, որ այս բանաստեղծութիւնքը մի հիմնադրարի, մի միջնակարգ ուսումնարանի աշակերտի, գրուածք են:

1882 թ. Մարտի 29.

Վ. Սարգսյան.

Ռուսով (Դոնի վերայ):

1879 թ.

I.

ՈՐՐ ՄԱՆՈՒԿ.

Աղքատ մանուկ եմ
Ընհայր ու անմայր,
Չունիմ ինձ մի քոյր,
Չունիմ ինձ եղբայր:

Տեսէք իմ շորեր
Պատառ պատառ են.
Չունիմ մի կոշիկ
Որ ոտքս հանգնեմ:

Տեսէք իմ երես
Դեղնած և լղար,
Ոչ որ թշուառիս
Չէ տալիս մի ճար:

Տեսէք իմ աչեր
Երցունքից ուռած,
Իմ միակ ընկեր
Նդեղէ միշտ լաց:
Ուրիշ մանուկներ
Կուշտ ճաշ են ուտում,

Գալիս է գիշեր, —
 Մահիճ են մտնում:
 Իսկ ես, թշուառս,
 Երբեմն չոր հաց
 Ընդամ չեմ գտնում.
 Մեռնե՞մ եմ քաղցած:
 Չոր գետնի վերայ
 Խոնաւ սենեկում
 Ըռանց մի բարձի
 Պարկում եմ տրտում:
 Ինչո՞ւ ես ծնայ,
 Եկայ այս աշխարհ...
 Մե՞ծ է տեսնելու
 Միայն լաց, աշխար:
 Մե՞ծ է ողբալու
 Իմ վաղ որբութիւն,
 Մե՞ծ է պատմելու
 Իմ խեղճ դրութիւն:
 Մահը շատ անգամ
 Կոց է տանում,
 Որո՞նք նորանից
 Վախում են, սարսում:
 Թող ինձ նոցա տեղ
 Տանի միւս աշխարհ:
 Ե՛ի, այդ սև մահը
 Կեանք է ինձ համար:

Յունվար. Մոսկուա:

II.

ԳԻՇԵՐ.

(ՆՄԸՆՈՂՈՒԹԻՒՆ).

Ի՛նչ սաստիկ քամի..... նա մերթ գոռումէ,
 Իբրև կատաղած, վայրենի գազան,
 Մերթ բարակ ձայնով տխուր լալիս է,
 Իբրև երեխայ մէկ անբաւական:

Մերթ մեր գրանն է բարկութեամբ խփում,
 Իբրև վաստակեալ, սաստիկ հարբած մարդ,
 Մերթ աղատօրէն մի երգ է երգում,
 Իբրև խաշնարած անհոգ և անդարդ:

Կայեցէք այնտեղ: Ըհա անտառում
 Ծառերի միջից կրակ է երևում:
 Դա մի ճրագ է: Ընկունջ գիւղացին
 Գեռես չէ մտել իւր չոր անկողին:

Կորա երեխան միշտ լաց է լինում.
 Մայրը բարկացած սաստումէ որդուն.
 ,, Խո՞ւմես, քամին..... նա քեզ է կանչում.
 Ը՛նտ ձայնդ կտրիր, —նա քեզ է խնդրում:

Յունվար. Մոսկուա:

III.

ՎԱՐԳԻՍ.

Անուշահոտ դու կարմիր վարդ,
 Որտեղեց ես, որ երկրեց :
 Կանաչ գարնան հրաշալի՜ զարդ,
 Այիզըն առած եղեմից :
 Հեռացելես մօրդ ծոցից,
 Եյն է ճիւղը՝ ուր ծնար
 Եւ թողնելով հողդ մայրենի՜
 Եկելես այս տար աշխարհ :
 Ելլ գեփիւռը չէ տարածում՝
 Քեզ շարժելով՝ քո հոտը,
 Երգիչ սոխակն էլ չէ երգում
 Ա երագ սիրոյ իւր երգը :
 Եւ աւօտու ցօղկը թաց
 Չէ առողում քեզ հիմա,
 Եւ նազելի կուսին հայեացք
 Չէ իջանում քո վերայ :
 Իբրև պանդուխտ մի պատանեակ,
 Որ թողելէ սիրելուն,
 Կ'թառամես շուտով մենակ
 Հեռո՛ւ մօրից՝ մեր երկրում :

Յունիս . Մոսկուա :

IV.

Ա՛խ, մի՛ երգիր այդ մեղեգի,
 Ուրախութեան եղանակ :
 Ա՛րդովումէ դա իմ հոգի
 Օուարթացնելու փոխանակ :
 Ե՛րոյն տեսիլներ, նոյն երազներ
 Ինձ երևան գալիս են,
 Ե՛րոյն ցնորամիտ, հին պատկերներ
 Մանուկ երգչիս խարումեն :
 Ե՛հա պարտէզն երևումէ
 Եւ քիս առջ գեղեցիկ,
 Ե՛հա առուն զուարթ վազումէ,
 Ե՛հա սոխակն երգեցիկ :
 Ե՛հա կարմիր վարդի թուփը,
 Ուրախագէ՛մ որոյ մօտ
 Հիւսումէի ես իմ փունջը,
 Միշտ, ամենայն առաւօտ :
 Ե՛հա շիթեր վառ ցայտումէ
 Եւ ատրուանը պարտիզի
 Եւ նա նստած՝ ընթեռնումէ
 Ոտանաւորք Բայրընի :
 Ե՛կ՛ մի՛ երգիր, ա՛խ, մի՛ երգիր, —
 Գա ինձ համար մի ողբ է :
 Կամ՝ մեղեգիդ շուտով փոխիր
 Եւ կամ՝ խոպառ դագարէ :

Յուլիս . Մոսկուա :

V.

ԶՕՐԱԿԱՆՔ ՎԱՐԴԱՆԱԹ.

Շնուհ հնչեցէք անուշաձայն,
 Եղբարք, փողեր մեծ մարտի.
 Մենք պատրաստ ենք և միարան
 Օրհնելի ի սեր Յիսուսի:

Մեզ չէ կարող արդ վախեցնել
 Ո՛չ հուր, ո՛չ մահ և ո՛չ զէնք,
 Որովհետև լաւ է մեռնել
 Քան որանալ իւր օրէնք:

Յուրիս. Մոսկուս:

IV.

ԱՆՑԱՌԻ ԱՐՔԱԹ.

(ԳԷՕԹԷ):

Ի՞նչ ձիաւոր է, որ այդպէս արագ
 Ուղիղ գնումէ գիշեր ժամանակ:
 Դա մի ծեր հայր է և սիրուն մանկիկ
 Նորա գրկումը պարկած հանդարտիկ:

«Որդեակ, երեսդ ինչու ծածկում ես:» —
 Ընտառի Ըրքայն տեսնումեմ ես
 Երկար մօրուքով, մթնադոյն թաղով:
 «Դա մեզն է այդպէս երևում զէմքով:» —

Դու, սիրուն մանկիկ, եկ իմ յետեից.
 Ուրախ կ'լինես, բաւական ինձնից.
 Կ'տեսնես պէսպէս տեսօք ծաղիկներ,
 Կ'տեսնես մօրս ոսկեթել շորեր: —

Հայրիկ, իմ հայրիկ, չե՞ս լսում ինչեր
 Ինձ խոստանումէ. ինչ սիրուն բաներ:
 «Խաղաղ կաց, որդեակ, հանդարտվիր անգին.
 Չոր տերևները շարժումէ քամին:» —

Երի քեզ տանեմ, շնորհադեղ մանկիկ.
 Քեզ լաւ կ'պահեն դատերքս գեղեցիկ.
 Գիշերը ուրախ կերգեն, կ'պարեն,
 Օր օր ասելով՝ քեզ կ'ննջեցնեն: —

Հայրիկ, իմ հայրիկ, մի՛ թէ չես տեսնում
 Ծառերի մէջը աղջիկներ սիրուն:
 «Որդեակ, տեսնումեմ, ես գիտեմ, որդեակ.
 Ըյն ուռիներն հին, բարձրահասակ:

Ես քեզ սիրումեմ: Աթէ դու չգաս —
 Կ'քաշեմ, կ'առնում — յետոյ կ'զղջաս:
 Հայրիկ, իմ հայրիկ, ահա ինձ բռնեց,
 Ըհա իմ կրծքիս հարուածմը տուեց:

Եւ ձիաւորը սաստիկ վրդովուած՝
 Իբրև մի արծիւ, թռաւ՝ ահագին
 Եւ իւրեանց բակը հասած, չհասած.
 Ա՛խկոտ մանուկը աւանդեց հոգին:

Սեպտ. Մոսկուս:

VII.

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ:

Հոգիս մռայլ — ես սգումեմ

Ընրադդ կեանքիս սև օրեր .

Ըրտասվումեմ, երբ յիշումեմ

Կորած, ոսկի իմ ժամեր :

Ո՛ւր հեռացաւ իմ մանկութիւն,

Կենաց ուրախ ժամանակ,

Երբ ես անհոգ, իբրև թռչուն,

Խաղումէի միշտ անյագ :

Երբ ծանօթ չէր ինձ տխրութիւն,

Դառն թոյնը սև օձի, —

Վազումէի օրն ի բուն,

Չգիտէի ցաւն ազգի :

Երբ կուսական սև սև աչեր

Չէին գերում անմեղիս,

Երբ չունէի պէսպէս ըզներ, —

Մարուր, պայծառ էր հոգիս :

Ո՛ւր գնացիր, ո՛ւր դու փախար,

Ո՛վ մանկութիւն նազելի .

Ոսկի ժամերս հեադ տարար,

Տարար անդարձ և գերի :

Եկան օրեր, օրեր տխուր,

Ընրոյժ վէրքեր բերելով

Եւ խնդութիւն, զերդ ծովի ջուր,

Ըրագ փախաւ փախչելով :

Եւ այնուհետ՝ ես ըսկըսայ

Եւ կեանքսգալ և ողբալ .

Քնարով երգել սովորեցայ, —

Սկան լարե՛րս ինձ հետ լալ :

Եւ այնուհետ՝ ճանաչեցի

Բարին, չարը իսկապէս .

Կարծես քնից ես զարթնեցի, —

Տեսայ սիրուն մի պարպեղ :

Եւ այդ պարտեզ փնէղէրքն է .

Վորա ծառեր մարդիկ են,

Որ յետ պտուղ տալոյ՝ պէտք է

Երկրից ելնեն, մեռանեն :

Ըյդ պարտեզը հաճելի է

Բախտաւորին յաւիտեան .

Վորա մէջը վայելում է

Վա խնդութիւն անսահման :

Ես չ'գտայ ուրախ մի ժամ

Բախտաւորաց ինձոյքում,

Վորա համար նա մինչ անգամ

Ըտելի է ինձ թուում :

Ուր ուրիշներ քաղումեն վարդ

Ընուշահոտ և գարնան, —

1001
6196

Ես քաղեցի անվերջ ինձ դարդ ,
 Դարդ սոսկալի բռնութեան :

Հոգիս մաշլ — ես սգումեմ :

Ընբաղդ կեանքիս սև օրեր :

Արտավումեմ, երբ յիշումեմ
 Կորած, ոսկի իմ ժամեր :

Նոյեմ. Մոսկուս :

VIII.

ԴԱՏԱՊԱՐՑԵԱՆ.

Մնաս բարեա՛ւ, իմ մայրենի սիրուն աշխարհ,
 Մնաս բարեա՛ւ, իմ տուն անգին, տուն հայրական,
 Որ տեսել ես օրօրոցս, ուրտեղ իմ մայր
 Կերակրել է ինձ իւր կաթով քաղցրահամ :

Մնաս բարեա՛ւ, հայր ծերունի, հայր պատուելի .
 Հեռանո՛ւմեմ ես քեզանից արդ յաւիտեան .
 Տո՛ւր օրհնութիւն հնազանդ որդուդ — այդ որ աւնի .
 Խաղաղ հոգով նա կանցնէ իւր օրերը տխրութեան :

Մնաս բարեա՛ւ, իմ ամուսին, ո՛հ, նազելի .
 Մնաս բարեա՛ւ, հոգւոյս հատոր, իմ սիրելի .
 Բաժանվումեմ ես քեզանից, ան, ակամա՛յ,
 Դորա պատճառ բախտ նենգաւոր և խաբէբայ :

Արտավումեմս ինչո՛ւ համար : Աւտով սրբիւր
 Արտասուքդ : Մեղք չե՛ն փայլուն քո սև աչեր :
 Արտասուքով ծանր շղթաս դու չես կտրիր,
 Որ մեռմէ թշուառականիս և անհամբեր :

Արի՛ մօտիկ, ինձ մօտեցիր, ո՛վ անձկալի —
 Վերջին անգամ կրծքիս վերայ կուրծքդ սեղմեմ .
 Վերջին անգամ քո այտերից ես համբոյր մի
 Ընոյշ քաղեմ, վերջին անգա՛մ՝ քեզ փայտայեմ :

Չե՛ս տեսնելու այլևս դու ինձ յաւիտեան :
 Ո՛ւմ դու սրտիդ գաղտնիքները պիտի յայտնես,
 Ո՛ւմից շորի համար դու փող պիտի խնդրես,
 Ո՛վ քեզ, ասա՛, պիտ՛ կերակրէ այսուհետեւ :

Սիրուն որդեակք, եկէք այստեղ և լսեցէք
 Ձեր անբախտ հօր վերջին խրատը սուրբ, օգտակար .
 Ձեր մօր աղի արտասուքը դո՛ւք սրբեցէք —
 Կա հալուել է, նա մաշուել է և ձեզ համար :

Դուք պիտ՛ լինիք ձեր դժբաղդ մօր յոյսը միակ .
 Իսկ նա, աւա՛ղ, և մայր ձեր և հայր հարազատ :
 Եկէք մօտիկ, ձեզ համբուրեմ, սիրուն որդեակք .
 Եւ ջերմ մաղթեմ ձեզ երկար կեանք և օրեր շատ :

Դա՛նն վիճակ : Այս թշուառից էլ թշուառ եմ —
 Այսուհետեւ երբէք էլ ձեզ տեսնելու չեմ :
 Մնաք բարեա՛ւ, ամենքեան և ամեն բան,
 Մնաք բարեա՛ւ, հեռանումեմ ես յաւիտեան :

2 Գեկտ. Մոսկուս :

IX.

Հեռու երկիր թուաւ, փախաւ

Սիրուն թռչուն մեզանից :

Իմ սիրասուն քոյրն հեռացաւ

Ուրիշ աշխարհ այստեղից :

Շուտով կ'գայ կանաչ գարուն

Եւ թռչունը կ'գառնայ .

Իայց, ա՛խ, քուրիկն իմ սիրասուն

Երբէք, երբէք յետ չիգայ :

Գեկտ. Մոսկուա :

1880 թ.

ԱՌԱՉԻՆ ՍԵՐ.

Շուտով, մուգայ իմ սիրական,

Ի՛նչ Բնարս ոսկեշար . . .

Ես պիտ' երգեմ գեղեցկութեան

Մաքուր, պայծառ, մեծ հանճար :

Ո՛վ օրհորդ հիանալի,

Շքեղ դշտոյ կուսանաց,

Պսակ համայն արարածի,

Փառք և պարծանք ծնողաց :

Ինչպէ՛ս ասեմ, բացայայտեմ

Ձեզ զգացմունք իմ սրտի,

Երբոր ինքս ես չ'գիտեմ

Յաւուտ սիրտս ինչ կամի :

Նա այրվումէ, բորբոքվումէ,

Իբրև կրակ հնոցի .

Նա բոցալի՛ց Ձեզ սիրումէ,

Սակայն սիրով տղայի :

Պէտք չէ ինձ սիրտ պատասխանող .

Սիրոյ պարզև ոչինչ է

Աւաղի, սիրտիւն ինձ չէք կարող .
 Ինձ մեղքացէք — այդ բաւ է :

Յունգար. Մոսկուս :

XI.

Ի ՄԱՅ Զ. Մ.

(ԱՇԵԿԵՐՏԻ ԼԵԶՆԵՐԵՆ ՃԵՄԵՐՆԻ) :

Ի ծաղկազարդ գարնանայնոյ,
 Երբ բնութիւն ինքն խայտալով .
 Չամենեցուն զմեր հոգի
 Թով է անձառ իմն զօրութեամբ,
 Երբ ջինջ առուակ մրմունջ հանէ
 Ի մանկական իւր հոսանաց,
 Երբ յանտառի երգիչ սոխակ
 Գեղգեղէ զերգ իւր սիրանոյշ,
 Երբ զեփուռն սիրէ զխունկ
 Կարմիր վարդոյ, ծաղկան քնքոյշ, —
 Զկարացեալ զրահաւորիւ
 Ընդդէմ վճռոյն վեհ Արարչի՝
 Ընդ աստեղօք ցուրտ հիւսիսոյ
 Էն՝ ի ծնողաց յօտար երկրի
 Թառամեցա՛ր դու զերգ ծաղիկ :

Լուեաց քնար : Եւ հէք մուսայր
 Թեթև թևօք փախեալ ի քէն :

Գաղարեցա՛ր ոսկերերանդ
 Էնչել զսէր, զմիութիւն .
 Եւ վաստակ թողեալ՝
 Ստեր ի նեղ, սխուր տապան .
 Եւ այդ տապան ապա եղաւ
 Ի մենաւոր, խոր գերեզման :

Գու կենդանեաւ սերմանէիր
 Չսերմն բարեաց ի սիրտս մանկանց .
 Չտարաբախտ վիճակ ազգիդ
 Կոցա պատմել սովոր էիր :
 Եւ լսէ՛ն քաղցր ձայնիդ .
 Ուսանէին ի քէն խոկալ,
 Չհայրենիս զկիսաքանդ
 Սիրել զսէր մաքուր, անկեղծ :

Գու կենդանեաւ զողջոյն գիշեր
 Աշխատէիր և անձանձիր,
 Գրականութեան յասպարիզ
 Ծառայութիւն առնել ազգիդ
 Յոյժ ցանկացեալ. սակայն վախճան
 Եդ քո կամաց անգութն մահ .
 Յափշտակեաց զոգիդ հաշեալ,
 Չի հանգից է մարմինդ խոնջեալ :

Ո՛հ, դուք ծաղկունք անուշահոտ,
 Չարդարեցէք զգերեզման
 Ազնիւ, մանուկ բանաստեղծին .

Իսկ դու, ծիծառ, սիրուն թռչնակ,
 Թռի՛ր, գնա՛ ի Հայաստան.
 Կիստ ի վերայ ծառոյ միոյ
 Ղէ՛մ յանդիման քերթօղի տան.
 Հայեաց, հայեաց ի լուսամիտ
 Եւ զանմխիթար մայրն տեսեալ՝
 Ի սիրտինս խօսեաց մեղմիկ.
 Մի՛ լար, ո՛վ կին, մի՛ դու ողբար.
 Օ՛ր արտասուք, իբրև զառու.....
 Ո՛չ գլխովին դու զրկեցար --
 Կրկին յերկի՛նս տեսցես զօրդիդ:

Մայիս. Մոսկուս:

XII.

8 ՅՈՒՆԻՍԻ.

Ողբումէ հոգիս: Մ'օտ է փոթորիկ.....
 Պատրաստ է ցաւոտ սիրտս պատառվել:
 Հեռացի՛ր, ո՛վ կոյս, հեռո՛ւ, գեղեցիկ, --
 Դու արտասուքս կարող չես սրբել:

Քո այդ սև աչեր, քո այդ վարդ այտեր
 Ինձ համար ծուխ են, խարուսիկ երազ.
 Քո այդ մանկական և գողարիկ ձևեր
 Ոչինչ են այժմ, ոչինչ, իմանաս:

Եւ այս աշխարհում ինձ նեցունկ չունեմ
 Ո՛չ բախտ, ո՛չ ոսկի և ո՛չ գեղեցիկ.
 Օ՛րդ աշնան ծաղիկ՝ հաղիւ կենումեմ
 Եւ կ'գլորվեմ, երբ փչի հողմիկ:

Ինձ սպասումէ մույլ գերեզման:
 Կ'մտնե՛մ մէջը շուտով անվաստակ
 Եւ կ'մոռանայ աղբը թորգոմեան
 Իւր մանուկ երգչին անյայտ, անհաշակ:

Միայն կաղաչեմ, եթէ ունես գութ,
 Երբոր, դիակս սառնացած, անշունչ՝
 Սև դագաղ գնեն, — թափի՛ր արտասուք,
 Ո՛հ, թափի՛ր. սակայն ծածուկ, լուռ ու մունչ:

Մոսկուս:

XIII.

ՆՈՒԷՐ.

Ա՛ռ, հրաշագեղ կոյս — Հայկուհի,
 Փոքրիկ փունջս վարդերից,
 Չնչին նուէր մոռանալի,
 Հիւսած սիրոյ սողերից:

Ե՛ր քո ձեռը և անսալով
 Լնայտ ձայնին Վնարիս,
 Արտի՛ւ իմա ինչ դորանով
 Կամի՛ յայտնել քեզ հոգիս:

Ընդհանուր արդեօք դու կ'ըսես
 Մանուկ երգչիս ինդրուած ,
 Թե նուէրը իմ կ'մերժես ,
 Ընդամ ձեռք քո չառած :

Ոչէ՛նչ... մերժի՛ր փոքրիկ ընծաս ,
 Մի՛ ընդունիր ձօնս քնքոյշ .
 Միայն նայի՛ր անմեղ վերաս ,
 Միայն ժպտի՛ր ինձ անոյշ :

Յուրիս՝ Ստիբիկայ դիւշ, Եկատերինսդորի մօտ :

XIV.

Ս Ի Ն Ե Օ Ն .

(ԳԵՕԹԵ) :

Գիտե՛ս արդեօք այն երկիրը, ուր լիմաններ են ծաղկում,
 Ուր ոսկեգոյն և քաղցրահամ նարինջներ են բուսանում,
 Ուր փռումէ կապոյտ երկնից առողջարար զով հովիկ,
 Ուր աճումէ բարձր դափնի և մրտենի գեղեցիկ :

Գիտես արդեօք՝ այնտեղ, այնտեղ կ'ցանկայի
 Թուռել գնալ այժմ քո հետ, ո՛վ սիրելի :

Գիտե՛ս արդեօք դու այն տուէր շքեղապարդ, փառահեղ
 Ուր փայլումէ պերճաշէիճը իւր վարդերով հրաշագեղ,
 Ուր արձաններն կարեկցարար ինձ ասումեն վարմացած :

«Նչ ես տիրել, թշուառ աղջիկ, ի՛նչ է քո հետ պատահած» :

Գիտե՛ս արդեօք՝ այնտեղ, այնտեղ կ'ցանկայի
 Թուռել գնալ այժմ քո հետ, ո՛վ անձկալի :

Գիտե՛ս արդեօք դու այն լեանը... նա ամպերով է պատած .
 Լ՝յնտեղ ճամբայ որոնում իւրեան ջորին վաստակած ,
 Լ՝յնտեղ վժին այրերումը միշտ սողումեն սև օձեր ,
 Լ՝յնտեղ բլուրք ջարդըւումեն, և ցայտումեն ալիքներ :
 Գիտե՛ս արդեօք՝ այնտեղ, այնտեղ ցանկամ երթալ .
 Թո՛ղ, ո՛վ հայրիկ պատուական, թո՛ղ թուռել գնալ :

Սեպտ. Մոսկուա :

XV.

Ա Ռ Մ . Ա .

Ես քեզ տեսայ վերջին անգամ,
 Իբրև անմեղ հրեշտակ,
 Երբ դու անհոգ, որպէս շուշան՝
 Ժպտում էիր անուշակ :

Ես կուսական քո հայեացքում
 Գտայ զրախտ սրբութեան
 Եւ կարգացի նորա միջում
 Ընմեղութիւն մանկական :

Ես լսեցի քո մեղեդի
 Եւ կարճ զրոյց փայլաշաւի,
 Որպէս երգը հէք պիւլպիւլի .
 Որպէս տաւիղն էօլեան :

Եւ, հնազանդ ճակատագրիս,
 Իբրև թուռն թեւաոր,

Քուտով թուայ դժնեայ հիւսիս
 Եւ մոռացա՛ր ինձ նոյն օր:
 Բայց ես սրտումս դեռ քո պատկեր,
 Իբր սրբութիւն կրումեմ
 Ես քո ձայնը և քո աչեր
 Լմենայն օր յիշումեմ:

6 Հոկտ. Մոսկուա:

XVI.

ԿԵՍՆՔ.

Տեսե՛լէք արդեօք ծով անդնդային,
 Կրբոր մրրիկը գոտարով վերան՝
 Երազ տանումէ նորան բարկագին
 Եւ նա սրընթաց վազումէ անբան . . .
 Եհա այսպէս է և կեանքը մարդկան:

Տեսե՛լէք արդեօք պատերազմ՝ ահեղ,
 Որտեղ թափվումեն առուններ արեան,
 Որտեղ ընկնումեն շատ զոհեր անմեղ,
 Որտեղ պիտոյ է կովել անվախձան . . .
 Եհա այսպէս է և կեանքը մարդկան:

Տեսե՛լէք արդեօք մի անոյշ երազ,
 Որ ձեզ տանումէ աշխարհ գիւթական . . .

Դուք նորան գրկել կամիք հանապազ,
 Բայց նա թռչումէ աղանու նման . . .
 Եհա այսպէս և կեանքը մարդկան:

Նոյեմ. Մոսկուա:

XVII.

Շագանակագոյն, գրաւիչ աչեր,
 Իմ մտտող կեանքը հալ ու մաշ արիք
 Եւ սառն, չորցած աչերիցս նուէր
 Եղի արցունքներ դուք պահանջեցիք:

Ես ձեզ տեսնելով՝ իսկոյն զգացի
 Սրտումս կրակ և վշտեր քնքոյշ
 Եւ ճանաչեցի, որ սէրը կուսի
 Եւ դառն լայն է և մեղք անոյշ:

Եւ այժմ՝, աւա՛ղ . . . ես հառաչումեմ,
 Հեռո՛ւ ձեզանից, դժնեայ հիւսիսում.
 Ես արտասովումեմ, ես գանդատումեմ.
 Բայց ինձ, ի՞նչ անեմ, ոչ որ չէ լսում:

Եւ դուք ինձ գուցէ ատումէք հոգևով.
 (Գիտեմ չէք սիրում երգչիս հիբացած)
 Եթէ ատումէք — ասացէք շուտով, —
 Ոչի՛նչ, կ'տանեմ . . . նոր չէ այդ հարուած:

Բայց երբ յաւիտեան ծածկեմ իմ աչեր,
 Եւ անդեմ հոգիս և թաղվեմ անշուք,

Ա՛հ, պէ՛ս ժամանակ, յիշելով իմ սէր՝
 Թափեցէ՛ք վերաս երկու արտասուք :

30 Նոյեմբ. Մոսկուա :

XVIII.

Մ Ե Կ Ց Ե Ղ Լ Ա Ն Ք .

(ՆՈՒԵՐ Ե. Խ. ՈՎ. Ի. Ն.) :

Արի՛ մօտեցի՛ր ինձ, թշուառ ընկեր .
 Տեսնումեմ՝ դու էլ ինձ պէս տխուր ես .
 Միմեանց կ'սիրեն երկու թշուառներ, —
 Դու ինձ կ'պատմես վիշտդ, իսկ ես քեզ :
 Արի՛ մօտեցի՛ր ինձ, թշուառ ընկեր,
 Մէկտեղ լանք, մէկտեղ թափենք արցունքներ :

Մեզ չեն մեղքանալ բախտաւոր մարդիկ .
 Ով որ ուրախ է՝ գթալ չ'գիտէ .
 Ընցան գնացին օրերս երջանիկ
 Եւ այժմ մեր կեանք միայն սև սուգ է :
 Արի՛ մօտեցի՛ր ինձ, թշուառ ընկեր,
 Մէկտեղ լանք, մէկտեղ թափենք արցունքներ :

Թող խնդան բերկրին, որ երջանիկ են :
 Մեզ համար դառն է նոցա խնդութիւն
 Թող նոքա երգեն, թող նոքա պարեն .
 Իսկ մենք կարտասովներ, կողբա՛նք միասին :
 Արի՛ մօտեցի՛ր ինձ, թշուառ ընկեր,
 Մէկտեղ լանք, մէկտեղ թափենք արցունքներ :

Մի՛թէ չ'գիտես, որ թշուառ մարդու
 Միակ մխիթարն արցունքն է աղի :
 Արցունք որ թափես, հաւատա՛ ինձ դու,
 Կ'թեթեմանայ վիշտը քո սրտի :
 Արի՛ մօտեցի՛ր ինձ, թշուառ ընկեր,
 Մէկտեղ լանք, մէկտեղ թափենք արցունքներ :

Երբոր մենք ուրախ, բախտաւոր լինենք,
 Իսկ նոքա տխուր, հէք, թշուառական,
 Նոքա կարտասովն, իսկ մենք կ'պարենք .
 Սակայն քանի որ չենք հասած դորան,
 Արի՛ մօտեցի՛ր ինձ, թշուառ ընկեր,
 Մէկտեղ լանք, մէկտեղ թափենք արցունքներ :

6 Դեկտ. Մոսկուա :

XIX.

Չ Ե Ռ Ն Ո Ց .

(Շ Է Լ Լ Ե Ր.) :

Գաղանանոցին առջևը նստած՝
 Սպասումէր կուռյն Պրանցիսկոս արքայն
 Եւ նորա չորս կողմն շատ բարձրաստիճան
 Մեծամեծ մարդիկ և քաղցրահայեաց
 Ծաղկազարդ կանայք : Ամենքը ապշած՝
 Բարձր պատշգամբից նայումէին ցած :
 Եւ ահա արքայն նշան մը տուեց, —
 Իսկոյն մօտակայ լայն դուռը բացուեց

Եւ մի յամբարայլ

Եւ ինձ գուրս եկաւ ,

Եւ ուն մունջ նայեցաւ

Եւ յո գեհ ու այն գեհ ,

Երկար յորանջեց

Եւ բաշը շարժեց

Եւ ձիգ ու երկար

Պետին տարածուեց :

Եւ կրկին արքայն նշան մը տուեց

Եւ շուտով երկրորդ լայն դուռը բացուեց

Եւ նորա միջին ,

Թուչեւ լով արագ՝

Մի վագր վայրագ

Իսկոյն գուրս վազեց

Եւ, նկատելով հպարտ առիւծին ,

Եւ հեղ մոնչեց ,

Եւ քը իւր կողին

Պոչովը զարկեց

Եւ լեզուն հանեց :

Եւ ահ ու գողով

Պարկած առիւծի

Չորս կողմն շրջելով՝

Չայն սարսափելի

Նանեց և խոպոտ

Եւ մոնչելով՝

Պարկեց նորա մօտ :

Եւ կրկին արքայն նշան մը տուեց

Եւ մի անգամից գունից երևեց

Երկու ընծառիւծ :

Եւ յարձակվեցան գոռ վագրին վերայ ,

Կուռել ցանկալով ,

Բայց նա իւր թաթով

Սաստեց բարկագին և խփեց նոցա :

Եւ իսկոյն առիւծն տեղից վեր կացաւ

Եւ ահեղ գոչեց

Եւ խաղաղութիւն ընդհանուր իջաւ , —

Վ արգրը հանդարտուեց :

Եւ գազանները այդ կատուա նման

Երբեւնաճարաւ

Միմեանց մօտ կարգաւ, հանդարտ պարկեցան :

Մինչդեռ այս այսպէս և յանկարծ ահա

Պատշգամբի ծայրից

Մի փափուկ ձեռնից

Չեռնոց մը ընկաւ գաղանաց վերայ

Եւ ծիծաղելով ,

Կեղծաւորելով ,

Վէլորժ ասպետին օրիորդն դարձաւ

՝ Մտերիմ ասպետ , ձեռնոցս ընկաւ :

Եթէ արգարե դու ինձ սիրումես

Եւնպէս բոցալից , ինչպէս երգուելես , —

Չեռնոցս կառնես

Եւ ինձ կ'ըբերես : “

Եւ նոյն բողոքին շտապ քայլերով
 Գէլորտ ասպետը ցած իջանումէ
 Եւ հրէշների մէջը մտնելով .
 Ըրձակ համարձակ ձեռնոցն առնումէ :
 Եւ զարմանումեն և սարսափումեն
 Ըսպետը և կանայք , . . .
 Կա վեր է գալիս —
 Ըմենայն կողմից նորան գովումեն
 Եւ քաղցր հայեացքով ,
 Կարծես թէ նորան
 Բախտ խոստանալով՝
 Օրիորդն անձայն .
 Յառաջ է ելնում . բայց նա ձգումէ
 Չեռնոցը ուղիղ նորա երեսին
 Եւ անբաւական ձայնով ասումէ .
 ,,Չեղնից, օրիորդ, ես վարձ չեմ ուզում...
 Եւ նոյն բողոքին մտքից հանումէ
 Իւր գեղեցկուհուն :

22 Գեկտ. Մոսկուս :

XX.

ԱՆՅՈՑՍ ՍԷՐ .

(ՆՄԵՆՈՂՈՒԹԻՒՆ) :

Ես օրհնումեմ այն սուրբ օրը,
 Երբ ողջ անխարհ մոռացած՝
 Յայանումէի իմ վշտերը,
 Փափուկ կուսին մօտ նստած :

Ես օրհնումեմ դառն թոյնով
 Լի բաժակը մահաբեր,
 Որ շրթունքիս մօտեցնելով .
 Կոյսը բերեց ինձ նուէր :

Ես օրհնումեմ այն վեշտ սիրոյ,
 Ըյն հառաչանք և այն լաց,
 Եւ հեծութիւնք, և ողբ հոգւոյ,
 Եւ խոր ծո՞վը արտասուաց :

Օրհնեա՛լ լինի այն մանուկ կոյս,
 Ըյն հրաշագեղ, սուրբ շրեշտակ,
 Որի յառաջ այնպէս անյոյս
 Ողբումէի միայնակ :

23 Գեկտեմ. Մոսկուս :

XXI.

Ե Ր Գ Ի Զ .

(ԳԵՕԹԷ) :

,,Ի՞նչ ձայնեմ լսում դրան յեանից,
 Ի՞նչ երգ է հնչվում կամրջի վերայ :
 Թող մեր առաջև այդ երգ ոգելից
 Դահլիճում կրկին հնչվի հիմա :
 Ըյս ասաց արբան — պաժը դուրս վաղեց,
 Պաժը յետ դարձաւ — արբան հրամայեց .
 ,,Թող ներս գայ, կոչի՛ր ձերունի երգչին :
 ,,

,,Ողջոյն ձեզ, ողջոյն, ազնիւ պարոններ .
 Ողջոյն ձեզ, սիրուն և համեստ կանայք :
 Ինչ շքեղ երկինք, աստղը աստղի մօտ .
 Ո՛վ գիտէ դոցա ազգն ու անուններ :
 Թող իմ աչքերը ապշած, զմայլած՝
 Եյս շքեղազարգ դահլիճի միջին
 Օբսանք չ'ինդրեն, թող նոքա ծածկվին :

Երգիչը իսկոյն աչքերը ծածկեց
 Եւ բարձրաբարբառ, անուշիկ երգեց . --
 Խիղախ ասպետքը ուրախ նայեցին
 Եւ գլուխները կանայք կախեցին :
 Երբայն ծերունուն սաստիկ հաւանեց
 Եւ երգին համար հրաման տուեց
 Մի ոսկի շղթայ պարգևել երգչին :

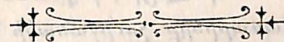
,,Ինձ մի՛ պարգևիր դու ոսկի շղթայ .
 Վո այդ պարգևը ասպետներուդ տուր,
 Որոց հայեացքից անվախ և սրտեայ,
 Թշնամու նիզակն ջարդ ու փշուր
 Վետին է ընկնում, տուր քո կանցլերին
 Եւ թող ոսկեղէն այդ ծանր բեռը
 Միւս բեռներին հետ պահէ միասին :

,,Ես տաղ եմ ասում, իբրև մի թուշուն,
 Որ ճիւղի վերայ նստած է ազատ .
 Եյն անոյշ տաղը, որ իմ շրթունքում՝
 Ես համարումեմ պարգև լիառատ :

Թէ համարձակվեմ՝ մի բան կ'ինդրեմ .
 Հրաման տուր բերել ոսկի բաժակում
 Թանկագին գինի, որ անուշ անեմ :

Շրթունքին տարաւ և խմեց գինին . --
 ,,Ո՛հ, ամրացուցիչ, զու՛ւրճ ըմպելի
 Ո՛հ, այն երանի՛ր երջանիկ տնին,
 Որն որ այս փոքրիկ շնորհքը ունի :
 Վո՛հ եմ ձեզանից : Երբոր խնդագին
 Չեզ բախտը ժպտայ — դուք ինձ յիշեցէք
 Եւ Վ՛հ՛ Երարչեց ինձ պէս գոհացէք :

30 Գեկա: Մոսկուս :

1881 թ.

XXII.

Ի ՄԱՅ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ Բ.,

ԱՄԵՆՈՂՈՐՄ ԿՅՅՍԵՐ ԲՈՒՄՅՑ :

Մ առախլապատ երկինք ողբան, ողբայ երկիր սգալի,
Ողբան հրեշտակք ի յերկինս, ողբան մարդիկ ի յերկրի.
Ողբան, կոծին, հեծեծաձայն բողբո բառնան առ Աստուած,
Ողբան, հեղուն յորդահասան վտականի արտասուեաց :

Եւ ծաղկազարդ, պերճապսակ ահա հանգէի ի դագաղ
Ամենողորմ, գթած մեր Հայր, ի բուն մտեալ ի խաղաղ.
Եւ զաւակունք առաքինիք շուրջանակի դագաղին
Արտասուեախառն աչօք հային ի հօր իւրեանց անշունչ զին :

Այնպէս շիրտս, մինչև ցայժմ դու մնացեր անսասան,
Օ ի ամբարիշտ չարագործ ոմն տացէ կենաց քոց վախճան.
Տէր և իշեան հօր ազգի, անվերջ, անբաւ քահմանաց,
Աւաղ, այժմ նեղ գերեզման միայն և եթ քեզ մնաց :

Ո՛վ Աղատիւ քրիստոնէից, ճշմարտութեան սուրբ
պաշտպան,
Աղատեցիր զքո եղբարսդ և զո՛հ դարձար սեաւ մահուան.
Ո՛վ դու Աբբայ քաջարապուկ, ո՛վ դու Հայր մեր ողորմած,
Հանգիր խաղաղ ի դագաղիդ, հանգիր ի բուն հրեշտակաց :

Երախտագէ՛տք դուք հպատակք, զի՞ թախճադէմ այդ-
պէս լայք .

Չէք ի կարի շունչ տալ անշունչ զիոյն, թէ և միշտ
սգայք :

Ի մեռանել աստ ծնանի ամենայն ոք ի մօրէ .

Այդպէս կամի՛ Աս որ եստեղծ զամենայն ինչ յոչնչէ :

Սա կենդանեօք ելից զպարտ և հայրենեաց և մարդկան .

Սա կատարեալ մարդ էր, որպէս պարտ է լինել քրիս-
տոնեայն .

Արդ յիշատակ սորա անմահ կացցէ մնացցէ ի սիրտս մեր .

Որպէս Ինքն իսկ անմահ իցէ ի յերկինս մերձ ի Տէր :

3 Մարտի . Մոսկուա :

XXIII.

Հ Ա Մ Ե Ս Ա Տ Ս Ի Թ Ի Ն .

Երբ տեսնումեմ փայլուն աստղեր

Երկնքումը կապուտակ, —

Քո գրաւիչ սև սև աչեր

Յիշումեմ այն ժամանակ :

Երբ նոր բացուած վարդ եմ տեսնում ,

Գարնան զարդը սիրելի, —

Քո թշերը միտս եմ բերում ,

Ո՛վ հրաշագեղ Հայկուհի :

Երբ հնչվումէ տաղը անոյշ

Սիրող երգիչ — պիւլիւլիւլի , —

Ինձ թուումէ, որ քո քնքոյշ
Չայնեմ լսում, Ընձկալի :

Երբ կանգնած եմ ես պարտիզում,
Իմ չորս կողմը — պարզ գիշեր, —
Ոգևորուած քեզ եմ յիշում,
Իմ Գիցուհի, իմ սուրբ Սէր :

23 Մարտի. Մոսկուա :

XXIV.

Յ Ա Ն Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն .

Իմ չորս կողմը կանաչ գարուն
Սեղմ հոսումեն առուններ
Եւ Լրարչին սուրբ օրհնութիւն
Գեղգեղումեն թռչուններ :

Եւ ցնծումէ ողջ բնութիւն .
Օգը մաքուր և քաղցրիկ .
Լճենայն տեղ կենդանութիւն ,
Լճենայն ոք երջանիկ :

Իայց ես միայն հառաչումեմ
Լճատեղ, դժնեայ հիւսիսում .
Օտար երկրում թառամում եմ
Գեռ իմ ծաղիկ հասակում :

Ո՛հ, տուէք ինձ ազատութիւն ,
Թեթև թևեր արծիւի .

Եւ կ'թուչեմ ես զուարթուն
Գէպ ի հարաւ սիրելի :

Գէպ ի հարաւ, դէպ ի հարաւ,
Օննդավայր իմ քաղցրիկ,
Ուր կապուտակ երկինք անբաւ,
Ուր ոսկեփայլ, մեղմ ալիք :

Ուր քաղցր երազ իմ մանկութեան
Ընցաւ գնաց ծուխի պէս,
Ուր ես անհոգ՝ տաղ խնդութեան
Երգումէի մշտապէս :

Ուր առաջին անգամ սուրբ սէր
Սրտիս խորքում զգացի
Եւ թրջելով իմ չոր աչեր .
,,Ես սիրո՞ւմ եմ" ասացի :

Ուր հարազատք իմ կենումեն,
Եւ քնքոյշ քոյր և ծեր մայր,
Ուր ամենքը ինձ սիրումեն,
Ուր դրա՞խտ է ինձ համար :

Լճնտեղ, այնտեղ ես կողջունեմ
Կանաչ գարուն ծաղկալից ,
Լճնտեղ մաքուր օգ կ'ծծեմ,
Լճնտեղ, հեռո՞ւ հիւսիսից :

Եւ կ'իննդամ և կարտասովեմ
Ո՛հ, ինչ քաղցր է երազել...

Ի՜նչ է ցնորք, ես կարող չեմ
Լզատ թռչուն մը լինել:

4 Այր. Մոսկուս:

XXV.

Դ Ա Ն Բ Ա Ն Ա Գ Ի Ր .

Գոչեց փոթորիկ և թառամեցաւ
Նորարոյս ծաղիկ գարնան օրերի:
Լյսպէս, երբոր քեզ մահը մտեցաւ,
Փչեցի՜ր հոգիդ, ո՞վ չայ պատանի:

Փչեցիր հոգիդ և ծածկվեցան
Շագանակագոյն, գրաւիչ աչեր:
Թողիր աշխարհը, մտար գերեզման,
Չքացաւ լոյսը և պատեց գիշեր:

Եւ ահա անուշ ննջած ես հիմա,
Լզատ աշխարհի հոգսերից ունայն.
Եւ չես մասնակից այժմ առօրեայ
Ոչ մարդկան լացի և ոչ խնդութեան:

2 Մայիսի. Մոսկուս:

XXVI.

Յ Ո Ւ Ս Ա Յ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն .

Քաղցր ժպտումէ համայն բնութիւն:
Փայլում է արև: Մանկական խաղով
Նանդարտ հոսումէ գեղեցիկ առուն:
Բացվել է վարդը: Լնոյշ տաղերով
Սփոփումէ տխուր սրտերը սոխակ:

Սփոփումէ տխուր սրտերը.... բայց իմ,
Բայց իմ ցաւերով լցուած այս սիրտը
Գժուար կ'լինի երգիչ — սոխակին
Շատ գժուար սփոփել: Իմ սրտի վիշտը
Նազիւ փարատի հողեղէն էակ:

Ես ծնած օրիցս միշտ ունեցելեմ
Ինձ ընկերակից միայն տխրութիւն,
Ես ծնած օրիցս ցայժմ չ'գիտեմ
Ինչ է խնդութիւն. ես օրն ի բուն
Ողջ իմ կեանքու մը միայն լացել եմ:

Միայն լացել եմ. Բայց գիտէ՞ք ինչպէս:
Ծածուկ, լուռ ու մունջ: Իմ արտասուքը
Լնմիտ ամբոխից թաքուցելեմ ես,
Իմ բիւր ցաւերը, իմ լացն ու սուգը
Ես անսիրտ մարդուն երբէք յայտնած չեմ:

Ի՞նչ անսիրտ մարդը կարող է անել :
 'Նա հոգ կ'տանի առաւել իրէն
 Քան մի օտարին : 'Նա կարէ լսել,
 Օտարի վեշտը, յետոյ կեղծօրէն
 Յաւակից լինել, ապա հեռանալ :

Ես դժոխային անգամ բոպէքում
 Հպարտ եմ եղել : Ես չեմ ցանկացել,
 Ծուներ խոնարհած՝ ունայն տշխարհում
 Ընարժան գործքով բաղդը վայելել .
 Սուտը չէ կարող ճշմարիտ բաղդ տալ :

Ես երկար, երկար սուրբ ճշմարտութիւն
 Ի զուր պտրելեմ : Երբէք չեմ հասած
 Իմ նպատակին : 'Նենգ, խաբէութիւն,
 'Նախանձ, քէն ու ոխ, պատիւ անարգած .
 Ըհա ինչ գտայ ես այս աշխարհում :

Եւ սարսափեցայ և անիծեցի
 Ըյդ չարիքները : Կատարեալ մի մարդ
 Լինել ցանկացայ ես և ուխտեցի
 Փշերի միջից քաղել միայն վարդ .
 Բայց շատ դժուար էր այդ ինձպէս մարդուն :

Ես մի հրաշագեղ, մի անմեղ աղջիկ
 Քնքոյլ սիրեցի : 'Նորա աչերում
 Գտայ իմ դրախտ : Ըն, նորա փոքրիկ
 Փափկամորթ ձեռների, այտեր վառվռուն,
 Ընուշ հայեցուած սիրտս այրեցին :

Եւ սուրբ էր սէրս, պղատոնական .
 Ես միայն ժպիտ, մի քաղցր հայեացք
 Որոնումէի և երանութեան
 Համար բաւ էր այդ : Ես միշտ զմայլւած՝
 'Նայումէի այն երկնային դէմքին :

Երկնայի՛ն էր նա : Ո՛հ, այնպէս քնքոյլ,
 Ըյնպէս գեղեցիկ, որ եթէ նորան
 Սէկը տեսանէր, լսէրայն անոյշ
 Պիւլպիւլի ձայնը, մինչև յաւիտեան
 Ստքից չէր հանի և չէր մոռանայ :

'Նորա շրթունքը կարմիր, վարդագոյն
 Երբ բացվումէին, մի եղեմային,
 Ո՛հ, մի գերբնական ձայն էր արձակվում՝
 Եւ կախարհումէր նա իւր լսողին
 Եւ մոլորվումէր մարդը ակամայ :

Բայց այդ Հրեշտակը երկար չմնաց
 Ըյդպէս կախարդիչ — շուտով անարժան
 Վճառականի ամուսին գնաց
 Եւ կորաւ անգամ հետքը սրբութեան,
 Բայց սէրը չ'մեռաւ իմ վառ սրտի մէջ :

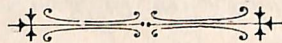
Ո՛հ, քանի քանի՛ անբուն գիշերներ
 Թրջելեմ բարձս աղի արցունքով :
 Ըրցունքիս վկայ եղելն պատեր,
 Սիայն լսկ պատեր . էլ այնտեղ ոչ ով,
 Ոչ ով չէր լսում մրմունջս անվերջ :

Սակայն նենգաւոր բազդը շուտ խաբեց
Ընփորձ էակին : Մա աղքատ եղաւ ,
Կարօտ չոր հացի , կեանքը անիծեց
Եւ վերջին յոյսը փրկութեան շեջաւ :
Հպարտ առիւծը դարձաւ հեղ կատու :

Եւ կրկին, կրկին ես արտասովեցի,
Ինձ շատ ծանր էր տեսանել նորա
Ընրախտութիւնը: Ես աղօթեցի,
Որ Երարիչը իւր զորհին խղճայ :
Հաստատ չէ բազդդ , ո՛վ մահկանացու :

.....
.....
.....
.....
.....

Յունիս. Մոսկուս :

1882 թ.

XXVII.

ԱՆՊԱՐԿԵԾՑ ԱՂՁԻԿ :

Ո՛հ, դու մի՛ մերժիր քո անզօր դատրին
Մա զղջացել է -- Մերիւր դու նորան ,
Որպէս ներումէ խեղճ մեղաւորին
Եկեղեցու մէջ Հայր սուրբ քահանան :

Մայրիւր աչերուն տես ի՛նչ սրբութիւն
Ըրտայայտվումէ նոցա մէջ հիմա ,
Մայրիւր ինչպէս նա աղօթք է անում ,
Մայրիւր ինչպէս նա ողբումէ ահա :

Մա մոլորվելէր և ճշմարտութեան
Մորից ճանապարհն կամի ելանել .
Ընցեալը տալով խոր մոռացութեան՝
Մորից նա կամի ապրել ըսկըսել :

Մա հեկեկումէ ծունր խոնարհած՝
Ընարատ կուսի պատկերին առջև . --
Մորան կ'լսէ մարդասէր Մտուած ,
Մորան կ'տայ նա նոր կեանք , նոր արև :

Բայ գիբեդ, հիլ հայր և շուտ ընդունիր
 թշուառ աղջկանդ : 'Նա արդէն շուտով
 Պիտի ազատվի --- դու նորան ներիր
 Եւ թող ազատվի նա իւր հօր ձեռքով :

28 Յունվարի. Թականրոզ :

XXVIII.

Հ Ա Յ Ե Ա Տ Ք .

Կախարդիչ աչեր
 Սի սիրուն կուսի ,
 Որպէս երկնքի
 Հողշողուն աստղեր ,
 Եւ յօր ես տեսայ :

'Նա բարբառումեր ,
 Որպէս մի սոխակ ,
 Որպէս աղանեսակ ,
 'Նա գեղեցիկ էր
 Եւ շարժիչ վերայ :

Որպէս մի մանկիկ ,
 Եւ պտուղներ անմեղ ,
 Որպէս թիթեռնիկ ,
 Թեթեռ էր այնտեղ
 Իւր շարժուածքով նա :

Եւն աչերուն մէջ
 Եւ երանութիւն

Եւ արբայութիւն
 Եւ վայելք անվերջ
 Եւ կեանքն իմ գտայ :

Վերաս նայեցան
 Եւդ երկու աչեր ,
 Կարծես իւրեանց սէր
 Ինձ լուռ ու անձայն
 Խոստանումէին :

Սիրտս հասկացաւ
 Եւդ խօսակցութիւն
 Եւ աչքս իսկոյն
 Պատասխան տուաւ
 Գեղեցիկ կուսին :

Եւ , որպէս երազ ,
 Եւդ երկու աչեր ,
 Եւդ չքնաղ պատկեր ,
 'Նայեցան վերաս
 Եւ անհետացան :

Ես չեմ մոռանար
 Հայեացքը նորա ,
 Թող նա մոռանայ ,
 Բայց ես անդադար
 Կ'իշեմ նորան :

Եւ երբոր կրկին
Մի տեղ տեսանեմ, --
Եւ պատլով կասեմ,
,,Ների՛ր ինձ, անգին,
Ես քեզ սիրո՞ւմեմ“:

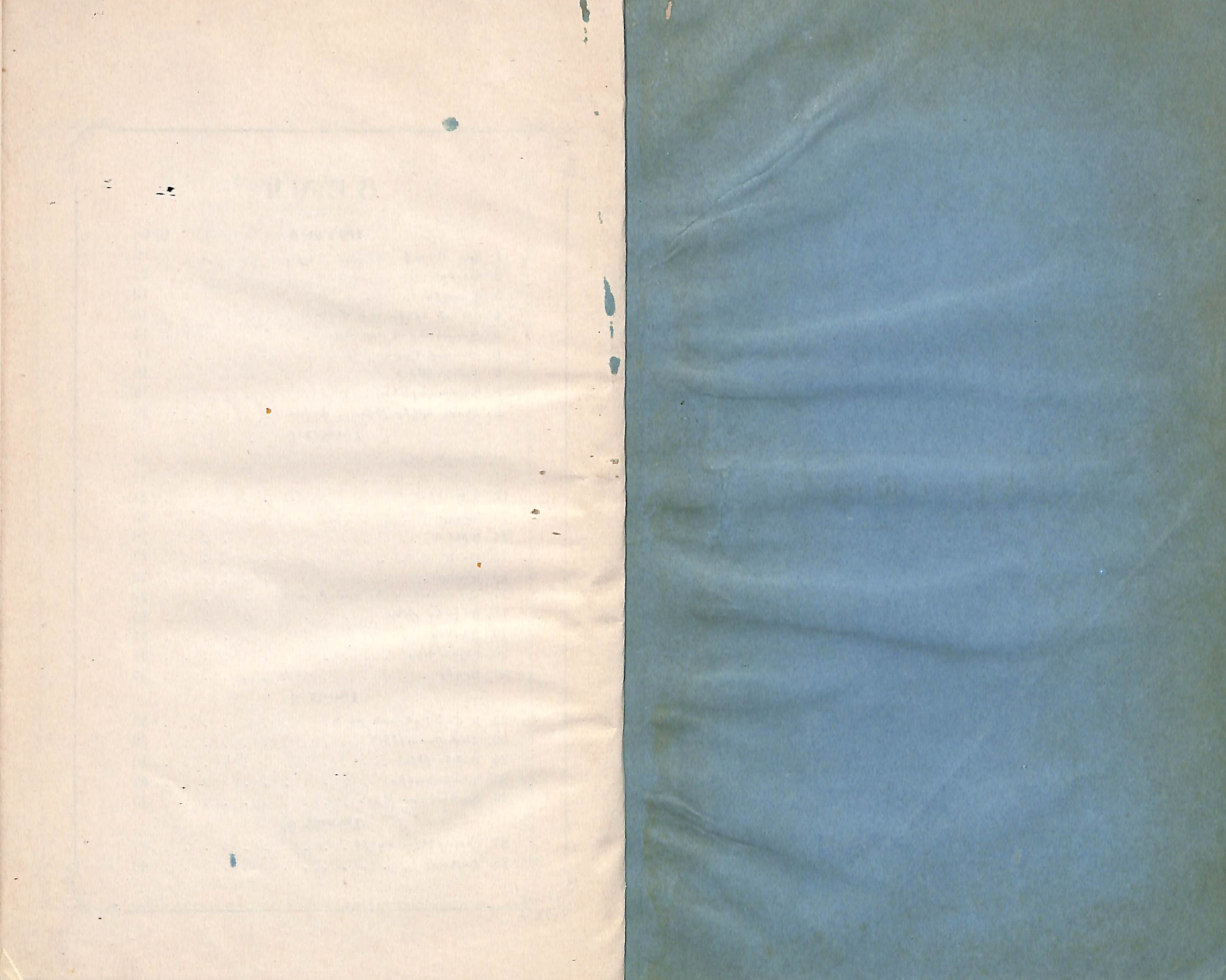
22 Մարտի. Թականրոգ:

Վ. Ե. Բ. Գ.

Յ Ը Ն Կ

1879 թ.		Երես.
1. Որբ մանուկ		9
2. Գիշեր		11
3. Վարդիս		12
4. Ախ, մի երգիր այդ մեղեդի		13
5. Զօրականք Վարդանայ		14
6. Մտառի Աբբայ		14
7. Մանկութիւն		16
8. Դատապարտեալ		18
9. Հեռու երկիր [Թռաւ, փախաւ		20
1880 թ.		
10. Առաջին Սէր		21
11. Ի մահ Զ. Մ.		22
12. Յ Յունիսի		24
13. Նուէր		25
14. Մինեօն		26
15. Ա. Մ. Ա.		27
16. Կեանք		28
17. Շագանակագոյն, դրաւիչ աչեր		29
18. Մէկտեղ Լանք		30
19. Զեռնոց		31
20. Անյոյս Սէր		34
21. Երգիչ		35
1881 թ.		
22. Ի մահ Աղերսանդրի Բ.		38
23. Համեմատութիւն		39
24. Յանկութիւն		40
25. Դամբանադիր		42
26. Յուսահատութիւն		43
1882 թ.		
27. Անպարկեշտ աղջիկ		47
28. Հայեացք		48

Գինն է 30 հոսք.

16709

2013

